

TÁRSULATI ÜGYEK.

Választmányi ülés 1897. évi május 19-ikén.

Elnök: Szily Kálmán.

Jegyző: Melczer Gusztáv.

Jelen vannak: Borbás Vincze, Csapodi István, Daday Jenő, Entz Géza, Fröhlich Izidor, Heller Ágost, Horváth Géza, Ilosvay Lajos, Kalecsinszky Sándor, Klein Gyula, Klug Nándor, Koch Antal, Krenner J. Sándor, Mágócsy-Dietz Sándor, Mihalkovics Géza, Pertik Ottó, Pethő Gyula, Schilberszky Károly, Schmidt Sándor, Staub Móríc, Thahoffer Lajos és Wittmann Ferenc választmányi tagok; Lengyel István pénztárnok, Ráth Arnold könyvtárnok, Paszlavszky József első és Csopey László másodtitkár.

Az első titkár felolvassa a pénztárvizsgálók jelentését. — Örvedetes tudomásul szolgál.

Az első titkár előterjeszti a külön természetrajzi múzeum felállítására érdekében fölterjesztendő Memorandum szövegét. — A választmány elfogadja és elhatározza, hogy az elnök és az első titkár aláírásával fel fogja terjeszteni.

A pénztárnok bemutatja a Magyar Földhitelintézet átiratát. — Tudomásul van.

Jelenti, hogy Bíró Lajos új-guineai kutatásainak segélyezésére a *Magyar Orvosok és Természetvizsgálók* központi választmányára Dr. Lakits Ferenc indítványára 50 forintnyi összeget szavazott meg, azután névleg felsorolván azokat, a kik újabban nagyobb összegeket gyűjtöttek, jelenti, hogy a Társulat kebelében eddig 3210 frt gyűlt egybe; Dr. Chyzer Kornél javaslatára — tekintettel a lassú közlekedési viszonyokra — újabban még 500 frt küldetett neki, úgy hogy a fenti összegből marad részére 1060 frt, a mely takarékpénztárilag kezeltek. A *kecskeméti* és Dr. Richter Aladár tanár gyűjtését beleértve, Bíró Lajos részére tehát eddig 3885 frt gyűlt egybe. — Örvedetes tudomásul szolgál.

A könyvtárnok bemutatja a múlt választmányi ülés óta a könyvtár számára érkezett ajándékkönyveket. Ezek a következők: A Balaton faunája; a Földr. Társ. Balaton-bizottságának ajándéka. A fémkohászatban kézikönyve, Faller Károly-tól; a szerző ajándéka. A magyar orvosi rend története, Dr. Demkó Kálmántól; Paszlavszky József ajándéka. Ásványtan középiskolák számára, Dr. Szerényi Hugó-tól; a szerző ajándéka. Neu-Guinea Kalender 1896-ra és 1897-re; Bíró Lajos ajándéka. — Köszönettel vétetnek.

A pénztárnok jelenti, hogy a múlt választmányi ülés óta a következő öt tagtárs elhunytáról értesült: Ifj. Bölöny Sándor, múzeumi őr Nagyváradon; Kégl Jenő, gazdatiszt Pusztahomokon; Körmeny Lajos, birtokos Boglárton; Szimon Lajos, birtokos Zaitoron és Szilávy László rendőrtanácsos Kőbányán. — Szomorú tudomásul szolgál.

Kilépéseket jelentették 15-en. — Tudomásul szolgál.

Tagválasztásra kerülén a sor, új tagokul ajánlatnak:

Új tag:	Ajánló:
Ifj. Benedek József jegyző-gy.,	Ifj. Dörner I.
Burai Dömötör polg. isk. tanár,	Deák G.
Csapó Sándor földbirtokos,	Tomka J.
Dr. Diebala Géza e. tanárs.,	Jendrassik E.
Féreghy Irén tanítónő,	Novák E.
Dr. Klein Sámuel e. orvosdoktor,	Simon K.
Láng József építész-vállalkozó,	Kaiser S.
Lányi Róbert mérnök,	Kerpely J.
Mészáros Antal állatorvos,	Nagy P.
Ifj. Mokry Sámuel igazgató,	Id. Mokry S.
Molitor Béla gyógyszerész,	Jermy S.
Nagy Lajos tanító,	Galambos K.
Oravetz Béla m. k. aljárásbíró,	Sztancsek J.
Orosz László gyógyszerész,	Nagy P.
Rosmayer Ferenc nagykeres.,	Gebhardt F.
Schindler Károly tanító,	Kabos M.
Schmidt Adolf pénzügyőri szemlész,	Gyórfy M.
Simon Aladár mérnök,	Nagy P.

Új tag: Ajánló:

Szabó Dezső tanító, Papp F.
Szalay Imre földbirtokos, Szily K.
Szántó Henrik főmérnök, Németh J.
Dr. Szarka Sándor kir. aljárásbíró, Kálmán F.
Dr. Szekeres József főorvos, Kherndl I.
Tarján W. Gyula állami tanító, Grosz E.

• A titkárság részéről előterjesztett tagok, számszerint 24-en, megválasztatnak; velők a tagok száma 7877-re emelkedett; ezek közt van 226 alapító tag és 169 hölgy.

A növénytani szakosztály 1897. évi februárius 10-ikén tartott ülésén

1. Staub Mórícze bemutatja

a) Andersson Gunnar »*Ueber das fossile Vorkommen der Brasenia purpurea Mich. in Russland und Dänemark*« című értekezését, melyből kitűnik, hogy e növény a harmad- és negyedkorban Európában is honos volt, de onnét végkép kivesszett;

b) Nehring A. értekezéseit, melyekkel bebizonyítja, hogy a Klinge melletti tőzeglétepen talált sajátságos, tőle *Paradoxocarpus carinatus*-nak nevezett, ezután pedig Potonié-től az *Anacardiaceák*hoz számított magvak tulajdonkép a *Stratiotes aloides* L. magvai. E növény, mely Európában még most is nagyon el van terjedve, már a harmadkorban meg volt, miként Zenger *Folliculites Kaltennordheimensis* nevű fosszil magvai és Staub részéről a Székelyföld miocén-korú márgájában talált levéllenymatok bizonyítják;

c) »*Magyarország geológiai térképét*«, melyet a M. Földtani Társulat adott ki és »A magyar szent korona országainak földmívelési térképét«, melyet a m. kir. pénzügyi miniszterium adott ki.

d) Végül kijavítja az 1894. februárius 14-ikén tartott ülésről szóló kivonatos közleménybe tévedésből becsúszott hibát, nevezetesen, hogy a Hydrocharidaceae-nek Ázsiában nincs endemikus »faja«, hanem neme és hogy a *Stratiotes aloides*nek két különböző elterjedési területe van, mely utóbbi úgy értendő, hogy egy régibb (geológiai értelemben) és egy jelenlegi.

2. Degen Árpád »*Néhány Magyarország Flórájára nézve új növényről*« értekezett, Magyarország délkeleti részén néhány éven át folytatott gyűjtéseinek feldolgozása alkalmából ismét utalhatott Krassó-Szörény-megye déli részeinek a balkáni növényekben való gazdagságára s arra a szoros kapcsolatra, mely e két flóra között van. A *Cerastium Bul-*

garicum-ot (Uechtr. Ö. B. Z. 1876.) eredetileg a Dobrudsában fedezték fel a Sintenis testvérek, utóbb a Rhodope-hegység északi lejtőin való előfordulása lett ismertté; elég meglepő, hogy e növény hazánkban is előfordul.

Svinicza falvától északkeletre fekvő Trikulie-hegy déli lejtőjén fedezte fel Simonkai 1874-ben, s tőle kapott az előadó egy darabot *Cer. aggregatum* Dur. néven.

A *Hesperis Velenovskiyi* (Fritsch in Verh. d. zool.-bot. Ges. 1895. = H. Steveniana Vel. Flor. Bulg. non DC.), mely a *Hesperis sylvestris* Crtz. vagyis a *H. runcinata* W. K.-tól virágzatának mirigytelensége, szárának merev és hosszú fehér szőrzete, alacsony termete, csupasz s csak a felső részén szakállas kelyhe, végül élénk violaszínű virágjával különbözik, nem ritka Krassó-Szörény-megye Plavisevicza falva és a Kazán-szoros között elterülő lejtők bokraiban, továbbá a Kazán-hegy »Ponyikova« nevű rétjének széléin. Fritsch Syriából említi (Kuzmin, leg. Godra.). *Melandryum album* (Mill.) β. *Thessalum* Hausskn. Symb. ad Flor. graecam p. 47. A Kazán-völgy köves helyein szedte 1887-ben.

Az eddig csakis Erdélyből s a Balkán félszigetről ismert *Silene Csereii* Baumg. fajt Thaisz Lajos fedezte föl Herkulesfürdő »Proláz« nevű hegyszorosában.

3. Schilberszky Károly

a) bemutatja a mult nyáron észlelt kettős hagymának (*Allium Cepa* L.) természetes nagyságban való rajzát egészben és hosszanti átmetszésben és ismerteti ama lehetőségeket, melyek ilyen kettős hagyma keletkezéséhez vezethetnek.

b) A szőlővessző sympodialis alkotásának értelmezése kapcsán bemutatja a szőlőnek (*Vitis vinifera* L.) rendellenes fejlődésű ágkacsait, melyeken a pikkelyszerű szervek helyett jól kiképződött lomblevelek láthatók, melyek, valamint a nem ritkán található kacs-virágzatok criteriumok a szőlővessző kacsainak ágtermészetét illetőleg.

c) Bemutatja a *Plantago* kettős szárának adhézióját, mely a felső részben egyenlőtlen két ágra oszolván, ezek mindegyikének végén füzérvirágzatot visel.

Mágo-csy-Dietz Sándor a szőlővessző sympodialis alkotását illetőleg megemlíti, hogy e körülmény még nincs teljesen eldöntve és hogy a monopodialis theorának is vannak hívei.

Schilberszky a sympodialis theoriára csupán annyiból hivatkozik, a mennyiben általánosabb.

4. Mágócsy-Dietz Sándor bemutatja Dr. Balázs István-nak »A pollenről különös tekintettel a honi angiosperm fajokra« (Kolozsvárt 1896.) című munkáját, melyben »egy pár száz, hazánkban vadon termő és részben hazai flóránkat jellemző angiosperm növényfaj polleneit« ismerteti s azt véli, hogy »a bemutatott adatok a gondolkozó floristának talán annyiban némi szolgálatot nyújthatnak, hogy fogalmat alkothasson arról, vajjon érdemes volna-e a polleneket floristikai tekintetben is értékesíteni.«

Közleménye sok tekintetben használható, különösen pedig azért, mert sok kivált hazai növény pollenjének ismertetését ő közli először.

Az állattani szakosztály 1897. márczius 6-ikán tartott ülésén

1. Herman Ottó értekezik a természetrajzi múzeum ügyéről s indítványozza :

a) A szakosztály küldjön ki háromtagú bizottságot, a mely az ügyet tanulmány tárgyává tegye.

b) A szakosztály szólítsa fel a Társulat társszakosztályait, hogy mindenik a maga kebeléből 2—2 tagot küldjön egy közös bizottságba, a mely emlékiratot szerkesszen a természetrajzi múzeum ügyében.

c) A kiküldött nagybizottságtól szerkesztett emlékiratot a szakosztály elnöksége tegye át a Társulat választmányához, hogy ez illetékes helyre juttassa.

A szakosztály magáévá teszi a Herman Ottó indítványát.

2. Aigner Lajos szól a *Papilio podalirius*-ról és színváltozatairól, melyeket előadása folyamán bemutatott.

3. Méhely Lajos felhívja a figyelmet a bábból való nevelésre s a körülmények pontos megfigyelésére.

4. Kertész Kálmán bemutatja a Madarász Gyulától Ceylonban gyűjtött Dipterákat, melyek között 10 családba és 25 genusba tartozó 31 faj van. A fajok közül 10 ismert, 14 új.

5. Kohaut Reszós bemutat négy, hazánkra nézve új bolhafajt, még pedig :

1. *Pulex melis* Walker. Ezt a fajt rendkívül hosszú szűrő eszköze jellemzi ; borzón és rókán él.

2. *Typhlopsylla hexactenus* Kolenati, a hatfésűs denevérbolha ; *Plecotus auritus*-ról.

3. *Typhlopsylla dictenus* Kolenati. Ez érdekes denevérbolhát, melynek csak az előtoron és a hetedik potrohszelvényen van tüskékből álló fésűje, Kolenati 1856-ban írta le a *Vesperugo discolor* nevű denevérről. Azóta az irodalomban nyomát sem találjuk, hogy valaki látta volna ezt a fajt. Az előadó nem régen a *Plecotus auritus* nevű denevéren találta.

4. *Typhlopsylla typhlus* Motschulsky = *Typhlopsylla caucasica* Tasch. Spalax typhlus-ról. A bolhákat Dr. Lendl Adolf bocsátotta az előadónak rendelkezésére.

Ezekkel a hazánkban eddig megfigyelt bolhafajok száma 16-ra rúg, nevezetesen :

1. *Pulex irritans* L.
2. *Pulex globiceps* Taschenberg.
3. *Pulex fasciatus* Bosc d'Antic.
4. *Pulex gallinae* Bouché.
5. *Pulex melis* Walker.
6. *Pulex scieurorum* Bouché.
7. *Pulex canis* Dugés.
8. *Pulex erinacei* Bouché.
9. *Typhlopsylla octactenus* Kolenati.
10. *Typhlopsylla hexactenus* Kolenati.
11. *Typhlopsylla pentactenus* Kolenati.
12. *Typhlopsylla dictenus* Kolenati.
13. *Typhlopsylla musculi* Dugés.
14. *Typhlopsylla typhlus* Motschulsky.
15. *Typhlopsylla assimilis* Taschenberg.
16. *Typhlopsylla gracilis* Taschenberg.

Az 1897. április 3-ikán tartott ülésen

1. Méhely Lajos előrebocsátván Uj Guinea állatföldrajzi vázlatát, bemutatja Biró Lajos *herpetológiai gyűjtését*. Meltatja a kétélűek és csúszómászók származásánát, megismerteti a mai rendszertani felosztás állását. Különösen kiemeli a tudományra nézve új fajokat, melyek egyikét Biró, egy másikát pedig a Boulanger híres herpetológus tiszteletére nevezett el.

2. Horváth Géza közel 30 éves tapasztalatai alapján »A rovargyűjtemények különféle jelzőmódjairól s a gyűjtési jegyzékekről« szól. A rovargyűjteményeknek csak akkor van tudományos becscök, ha a bennök levő minden egyes rovarpéldány termőhelye ismeretes. E nélkül a gyűjtemény a tudományra nézve jóformán értéktelen. Az eddig szokásos különféle jelzőmódok közül legczélyszerűbb és legjobb az, hogy minden egyes rovarpéldány termőhelye egy kis papírszeletkére írva vagy nyomtatva ugyanarra a gombostűre tűzetik, a melyre maga a rovar is fel van szúrva. A rovargyűjtemények fontos kiegészítő részei a gyűjtési naplók.

Ezekbe jegyzi be a rovarász minden egyes kirándulásán a gyűjtött és megfigyelt rovarfajokat a reájok vonatkozó biológiai és másféle megfigyelésekkel együtt. A gyűjtési naplókából állítja össze azután magának a czédulakatalógust, a melyben minden rovarfajnak külön lapja van, s e lapokon az illető faj földrajzi elterjedésére, életmódjára, fejlődési viszonyaira stb. vonatkozó adatok mind összegezve vannak.

3. Madarász Gyula bemutatja a nagy tarka harkálnak keleti alakját, mely különösen tiszta fehér hasával válik ki, az irodalomban *Picus cissa* néven ismeretes és Északi Szibériában él. Magyarországon is meglehetősen gyakori, különösen az ország szívében, de eddig kikerülte az ornithológusok figyelmét.

4. Pável János új lepkefajokat mutat be a magyar faunából, a melyeknek java részét gróf Wass Béla és Dr. Wartha Vincze gyűjtötte.

5. Horváth Géza bejelenti a Biró Lajos új küldeményét, melyben két ezer lepke van.

A chemia-ásványtani szakosztály 1897. februárius 23-ikán tartott ülésén

1. Herzfelder A. Dezső »Adalékok a Wagner-féle módszerhez« című előadásában azokat a tapasztalatokat ismertette

meg, melyeket a Thomas-salak citrátban oldható phosphorsavának mennyiségi meghatározására nézve idáig szerzett. Szerinte a Wagner-féle módszer nem kifogástalan, mert adatait a kovasav, calcium és vas mennyisége módosítja.

2. László Ede Dezső az »Édes borok elemzéséről« szólva, előadja, hogy a glicerintartalom pontos meghatározása végett megkísérelte a bormaradékból a cukrot, valamely saccharát alakjában eltávolítani, de sikertelenül. Előadó nagyon kedvezően nyilatkozott Dr. Karl Windisch »Die chemische Untersuchung und Beurtheilung des Weines« című munkájáról, mely annál inkább figyelemre méltó, minthogy a német bortörvény rendelkezéseinek figyelemre méltatásával készült.

Szilágyi Gyula ez előadás kapcsán megemlíti, hogy László phosphorsav meghatározási módszerét nagyon jónak találta s csodálkozik, hogy a külföldi szakemberek nem részesítik olyan figyelemben, mint a milyet megérdemelne.

3. Winkler Lajos, ki a M. Ch. F. szerkesztésétől 1896. végén visszalépett, ismertette azokat az elveket, a melyek szerint a folyóiratot szerkeszteni törekedett s a két év alatt megjelent eredeti s egyébféle közleményekről statisztikai adatokat közölt.

LEVÉLSZEKRÉNY.

TUDÓSÍTÁSOK.

(14.) *A Locustella luscinioides Sav. énekéről.*

»Felderüle a kívánt
Nap, mely a vitát eldöntse,
Hogy a fülemile-pörben
Kinek szolgál a szerencse «
ARANY JÁNOS.

A mit a mi Arany-unk sejtés nélkül megörökített »A fülemile« című költeményében, ha nem is szó szerint, de bizonyos tekintetben csakugyan bekövetkezett, mert nagy pör támadt vala Magyarországon egy madárnak füttye miatt. S a sajátságos véletlen is úgy akarta, hogy ez a madár, ha már nem tudott igazi fülemile lenni, legalább fülemileszerű legyen, külsejére nézve kétségtelenül, énekét tekintve pedig a pörös atyának egyik felének felfogása szerint.

S épen ez utóbbi volt a háborúság oka. Mert, mint olvasóink emlékezni fognak, Dr. Madarász Gyula Közlönyünk

1896. évf. 311. lapján azt írta a *Locustella luscinioides*-ről, hogy »a burrogás tulajdonképpen nem is éneke, mert valóságos éneke a fülemile mimikrije, mely amazanál sokkal lágyabb, halkabb és változatosságánál fogva kellemesen hat. Egész napon át lehet hallani, ha csak el nem nyeli énekét a szellő és a nád susogása.«

E sorokon indult meg a vita, mert nem hagyhattam szó nélkül oly újság számba menő kijelentést, melyről sem az irodalom, sem az ornithológusok, eddigelé mitsem tudtak s mely nekem, ki e madár életét igazán évek hosszú sora óta kiváló figyelemben részesítettem, merőben úgy hangzott, mintha valaki a fehérről mondaná, hogy az fekete. A pörpatvar kitört. Beleelegyedtek honi ornithológusaink is, világosan jelezvén, hogy immár a magyar ember sem beszél úgy mint hajdanában, »ha per — úgy mond — hadd legyen per«,